

12. Його. Загальні дані про Миньківці станом на 1 січня 1962 року: стаття-довідка[Рукопис]. – Миньківці, 1962. – 15 с.
13. Його. Миньківці: «Миньковецька держава» // Прапор юності: орган Хмельницького ОК ЛКСМУ. – 1962. – 23 трав.
14. Його. Цікава знахідка // Ленінським шляхом. – 1965. – 27 листоп.
15. Історичні дані про Миньківці [Рукопис]. – Миньківці, 1965. – С. 3-4.
16. Його. Село Миньківці Дунаєвського району; іст. – екон. нарис [Рукопис]. – Миньківці, 1965. – 19 с.
17. Прокопчук В.С. Гавінчук Григорій Данилович (1908-1966) / В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук // Дунаєвеччина в іменах : біобібліограф. довідн. – Кам'янець-Подільський : Оіом, 2007. – Вип. 2. – С. 50-51.
18. Antoni J. Hrabia Redux / J. Antoni // Opowiadania. – Warszawa, 1884. – Ser. 4, t. 2. – 75 s.
19. Друга світова війна в історичній пам'яті України. За матеріалами Українського інституту національної пам'яті / [упорядн.: Л. Герасименко, Р. Пилявець; редкол.: І. Юхновський (відп. ред.) та ін.]. – К.; Ніжин: Лисенко М.М., 2010. – 247 с.; 22 с. іл.
20. Евтихийев Е. Миньковецкое государство / Е. Евтихийев // Новое слово. – 1913. – №3. – С. 34-52.
21. Історія міст і сіл Української РСР. Хмельницька область / [редкол.: М.І. Мехеда (голова), Д.М. Галай (відп. секр.), Т.В. Главак (заст. голови) та ін.]. – К.: Ін-т іст. АН УРСР, 1971. – 706 с.
22. Копылов А. Миньковецкое государство / А. Копылов // Русский вестник. – 1895. – №1. – С. 175-195; №5. – С. 85-119.
23. Сливка А. Г.Д. Гавінчук – дослідник минулого нашого краю / А. Сливка // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : зб. наук.-краєзн. пр. – К.; Дунаївці; Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2003. – Вип. 3. – С. 276-277.

The article deals with life and researches for the first time creative work of the student of local lore of the 1960s Hryhorii Danylovych Havinchuk from Mynkivtsi of Dunaivtsi district in Khmelnytskyi region.

Key words: student of local lore, research, Mynkivtsi, local lore essay, article, I. Markhotskyi, Mynkivtsi state.

Отримано: 25.09.2015 р.

УДК 821.161.2-1.09Шевченко:062

Т. В. Роспопа

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ФЕНОМЕН ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ ІВАНА ОГІЄНКА

У статті аналізується феномен Тараса Шевченка у літературно-критичній рецепції І. Огієнка. Досліджуються особливості інтерпретації вченим творчої спадщини митця, характеристика ним життя та творчості Т. Шевченка.

Ключові слова: феномен Т. Шевченка, літературно-критична рецепція, І. Огієнко, наукова інтерпретація.

Постановка проблеми. Феномен Тараса Шевченка – це одна із надзвичайно важливих рис української душі. Шевченко не просто поет – це українська нація, її душа, ідея.

Пояснити цей феномен, можна таким чином: в історії жодного народу, окрім українців, не було настільки визначальної, основоположної для національного, духовного й соціокультурного буття постаті, котра б настільки глибоко пройнялася трагедією нації, переживши її як трагедію особисту. Шевченко був і залишається справжнім виразником національного менталітету й духовності. Започатковані ним духовно-етичні, художньо-естетичні, емоційно-вольові імпульси продовжують активно працювати в українській літературі.

У літературі України (особливо – це стосується 20-х ХХ століття), реалізації української ідеї феномен Тараса Шевченка – дуже важливий, переломний момент. З Тараса Шевченка почалося відродження українського народу. Шевченко – це нація, його «Кобзар» віддзеркалює весь український менталітет. Кожна важлива риса душі українця коріниться у творчості Тараса Шевченка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В нинішній суспільно-політичній ситуації надзвичайно актуальною є проблематика розвитку та становлення феномену Тараса Шевченка в 20-роках ХХ століття. Вплив творчості Т. Шевченка на формування національної свідомості та розбудову української нації в модерну добу досить часто ставав об'єктом наукових розвідок вітчизняних та діаспорних учених, серед численної когорти яких слід насамперед виділити імена І. Дзюби, О. Забужко, В. Шевчука, С. Маланюка, Б. Рубчака, Д. Наливайка, Т. Мейзерської, Ю. Барабаша, С. Задорожної, О. Гриценка, Є. Нахліка, Г. Грабовича, Є. Сверстюка, Я. Розумного та ін. До цієї когорти можна зарахувати Івана Огієнка, який створив свою власну шевченкіану. Наукові статті сучасних учених М. Тимошика та Є. Сохацької є невід'ємною складовою Шевченкіани Івана Огієнка.

Проте спроба розглянути творчий феномен Тараса Шевченка в наукових студіях Івана Огієнка вченим цього періоду, незважаючи на значну шевченкознавчу традицію, залишається питанням маловивченим. Водночас звернення до цієї проблеми дає можливість дослідити нові грані в таланті Т. Шевченка у контексті наукових поглядів І. Огієнка, а також дає підстави говорити про існування так званої огієнківської шевченкіани, адже дослідник був одним із перших, хто дав суто наукову і літературно-критичну рецепцію феномену митця, зробивши таким чином суттєвий внесок у розвиток шевченкознавчих студій. І. Огієнко належить до небагатьох учених, чий доробок у галузі шевченкознавства особливо вагомий. Парадокс Огієнкової долі полягає в тому, що про Тараса Шевченка він почав писати ще будучи студентом в Києві. Згодом продовжував дослідження в Кам'янці-Подільському, Варшаві. Закінчити працю прагнув уже в Канаді. 100-річчя від дня смерті Шевченка стало приводом закінчити роботу над давно запланованою і самою відомою книжкою «Тарас Шевченко».

Метою цього дослідження є виокремлення й аналіз основних питань, що входили до сфери дослідницьких інтересів Івана Огієнка у галузі шевченкознавства.

Виклад основного матеріалу. Перші десятиліття ХХ сторіччя, особливо період визвольних змагань українського народу, – це час, коли надзвичайно гостро звучало віще Шевченкове слово, яскраво окреслилася постать поета-пророка у житті нації.

Шевченко – творець української національної ідеології. Саме під впливом Шевченкових творів українці перетворилися на міцну свідому націю.

Цього року виповнилось 133 роки з дня народження Івана Огієнка – міністра освіти й віросповідань Української Народної Республіки (УНР), православного митрополита Вінніпезького і всієї Канади, ректора Кам'янець-Подільського університету, педагога, науковця-енциклопедиста, богослова, філософа, мовознав-

ця, перекладача Святого Письма і богослужбових книг, культуролога, мистецтвознавця, дослідника усної народної творчості, народно-релігійного світогляду, публіциста, редактора і видавця, поета, літературного критика – шевченкознавця.

Здобутками І. Огієнка на теренах шевченкознавства є такі. Перше – дослідник запропонував читачеві на базі свого дослідження своєрідного словника для повсякчасного користування, який отримав назву – «Граматично-стилістичний словник шевченкової мови», де було вміщено розділ «Шевченко як творець української літературної мови Друге – вчений дослідив релігійну спадщину митця, наголосивши на особливостях кожного з них і показавши еволюцію творчого досвіду Т. Шевченка, динаміку його мистецького кредо. Третє – аргументовано показав національне і світове значення творчості поета.

Іван Огієнко (митрополит Іларіон) (1882-1972 рр.) по праву вважається одним із батьків української духовності, творцем Українського Ренесансу початку ХХ ст. («Іван Огієнко – один з найглибших знавців життя та творчості Шевченка» [4, с.369]. Шевченкіана Івана Огієнка й досі є маловідомою в сучасному літературознавстві. «Шевченко безсмертний» [3, с.12] – чи не найголовніше гасло Митрополита Іларіона, висловлення його гордості за триумф Шевченкового слова в ім'я України.

Громадський і державний діяч, філософ, історик, педагог, книгознавець, редактор, богослов, теоретик канонічного права, учений-мовознавець, поет, прозаїк. Важко сказати, у якій іпостасі Іван Огієнко залишив найпомітніший слід. Одне незаперечне: він чесно та віддано служив українській справі, до останніх днів життя не полишав подвижницької діяльності на ниві відродження нації, її мови й культури.

Творча спадщина митрополита Іларіона, за свідченням деяких дослідників, становить близько 2000 наукових праць. Найбільш вагомими є «Українська культура» (1918), «Історія українського друкарства» (1924), «Сучасна українська літературна мова» (1935), «Українська Церква» (Т.1-2, 1942), «Історія української літературної мови» (1950) та інші.

Досконало володіючи багатьма мовами, професор Огієнко не лише дослідив десятки, сотні різноманітних рукописних і друкованих книг, а й багато з них переклав на українську мову. Особливо інтенсивно, довготривалою та плідною була його праця над перекладом різноманітної богословської літератури. Усього ж митрополит Іларіон здійснив і видав близько п'ятдесяти перекладів богослужбових книг рідною мовою. Та найбільшим його подвигом у цій справі є перекладена зі староеврейської та грецької мов Біблія. Над нею він працював понад двадцять років. Ця Біблія, видана в 1962 р. Британським біблійним товариством, – вершина наукової та перекладацької діяльності митрополита Іларіона. Вона й сьогодні виконує, крім релігійної, ще одну важливу місію – забезпечення українському народові його невід'ємного права читати й пізнавати Святе Письмо своєю рідною мовою.

Народився Іван Огієнко 14 січня 1882 року в місті Брусиліві (тепер Житомирська область). Початкову освіту здобув у Брусилівській 4-річній міністерській школі. У 14 років успішно склав іспити до Київської військово-фельдшерської школи, навчання в якій було безкоштовним (1890-1900). Після закінчення школи три роки працював фельдшером у відділенні психічних та нервових хвороб Київського військового госпіталю. У 1909 р закінчив історико-філософський факультет Київського університету святого Володимира. Потім навчався на Вищих педагогічних курсах у Києві, учительовав у київських школах і гімназіях.

З 1915 року викладав у Київському університеті, був доцентом, а згодом – і професором. Сама в Києві першим серед викладачів цього зрусіфікованого навчального закладу він почав у 1917 р. читати лекції українською мовою. У 1918 р. І. Огієнко – професор кафедри української культури Київського

українського державного університету. Період Української народної революції був для І. Огієнка часом великого внутрішнього піднесення, світлих надій на майбутнє і, безумовно, щоденної, наполегливої праці. На початку 1919 р. Іван Огієнко став міністром освіти Української Народної Республіки, а з 15 вересня 1919 р. – міністром віросповідань

Зусилля митрополита Іларіона були спрямовані на відродження первісного духу українського православ'я та досягнення конфесійного єднання з історично розділеною греко-католицькою церквою. Він до кінця відстоював чистоту православної віри та відновлення її стародавніх традицій.

Після війни Іван Огієнко мешкає в Швейцарії, а з 50-х років – у Канаді. У серпні 1951 року на Надзвичайному соборі УГПЦ у Вінніпезі обраний главою Української греко-православної церкви в Канаді та митрополитом Вінніпегу.

Авторитет митрополита Іларіона був настільки високий, що саме його запросили відслужити молебень під час освячення в 1962 році першого пам'ятника Т. Шевченку за межами України, встановленого неподалік парламенту провінції Манітоба в м. Вінніпезі.

Помер Іван Огієнко в 1972 році у Вінніпезі. На превеликий жаль, місце вічного спочинку одного з найвеличніших українців виявилось далеко від рідної землі, про повернення до якої він не переставав мріяти до останніх хвилин свого земного життя.

Важливу роль в утвердженні української духовності він відводив творчості Т.Г. Шевченка.

Шевченкіана Івана Огієнка є й досі маловідомою у сучасному літературознавстві. Його перу належать такі ґрунтовні шевченкознавчі праці: «Перше видання революційних віршів Тараса Шевченка (1960 р.)», «Словник Шевченкової мови» (1961 р.), «Релігійність Шевченка» (1964 р.) та статті у його канадському часописі «Віра й Культура» (1953-1967 рр.).

Захоплення Шевченком Огієнко виявив ще за молодих літ. У київській газеті «Рада» за 1909 рік він вміщує чимало статей, присвячених феномену Шевченка – «Шевченко на селі. Чи знають Шевченка та його твори наші селяни», «Як колись читали Шевченка», «Нариси з духового життя наших селян. Українська самосвідомість наших селян» та ін. Усі нариси об'єднують просвітительська настанова автора – донести до свідомості українського селянства велич Шевченкової постаті.

Опинившись у вимушеній еміграції в Канаді (1947-1972 рр.), Іван Огієнко, митрополит Іларіон, поєднує пастирську богослужбу з науковою діяльністю. Відірваний від материкової України він творив своє власне шевченкознавство.

Перший нарис був уміщений у спеціальному номері, присвяченому 48-річчю від дня смерті Т. Шевченка, який мав виразно просвітницький характер – донести до свідомості селян велич Шевченкової постаті. Твір виявив вміння Огієнка аналітично мислити, надавати викладу емоційності, ідейної наснаженості. У ньому виразно проявилися задатки майбутнього Огієнка – вченого й державника. Так, тут сформульовано принцип моральності науки, притаманний усій його діяльності. «Моральний обов'язок всіх нас – розказати народові правду про його славетного поета» [3, с.15], – наголошує Огієнко. Тоді тільки настане час, коли селяни з певністю знатимуть, – «хто ми, що ми, і чий ми діти» [3, с.18]. Отож, Шевченковими словами завершує Огієнко свою працю. Влучно зазначає огієнкознавець М. Тимошик, що його нариси – «не традиційна розповідь про життєвий і творчий шлях генія українського народу, а «твір – проблемний, доказовий, емоційний» [6, с.45].

Згодом зацікавлення Огієнка Шевченком оформляються в праці «Грама-тично-стилістичний словник Шевченкової мови» (1919, 1936, 1961), «Шев-

ченко як творець української літературної мови» (1961), «Вираз «в Україні» в Шевченка» (1954), «Перше видання революційних віршів Тараса Шевченка» (1961), «Релігійність Тараса Шевченка (1964), в праці, підготовлені до 100-річчя від дня народження Шевченка: «Чергові завдання шевченкознавства», «Шевченкові рукописи», «Видання Шевченкових творів», «Три літа», «Скасування панщини», в численні статті й рецензії, що друкувалися у його журналі «Віра й Культура» (1953-1967 рр.)

100-річчю від дня смерті Шевченка і 100-річчю скасування панщини в Росії (1861 р.) митрополит Іларіон присвятив літературну монографію «Перше видання революційних віршів Тараса Шевченка», опубліковану в численних номерах «Віри й Культури» (1960-1961 рр.). Праця своїми положеннями є новаторською, подекуди й відверто дискусійною щодо радянського шевченкознавства. Іван Огієнко вдало актуалізував політичний характер Шевченкової поезії, акцентував на тому, що революційні вірші Шевченка чи не найбільше спричинилися до відміни кріпацтва, до розхитування самодержавного трону і взагалі – сприяли піднесенню революційної та національної свідомості мас. «Взагалі треба сказати, – зазначав І.Огієнко, – що революційні твори Т. Шевченка в справі повалення царату та його рабства в Росії відіграли першорядну роль» [3, с.38]. Такий аспект дослідження нагадає нам молодого Огієнка часів УНР – державника і політика.

В журналі «Віра й Культура» 1961 році виходить стаття Івана Огієнка «Чергові завдання шевченкознавства». Поява її була зумовлена двома причинами. З одного боку, в Радянському Союзі дедалі посилювалася тенденція залічувати Шевченка до спільників побудови «нового, справедливого комуністичного суспільства» [2, с.23], при цьому ревізувалися як його біографія, так і окремі твори. З програмових і позапрограмових видань він поставав перед радянським читачем передусім як войовничий атеїст. В умовах диктату комуністичної ідеології дослідники вимушені були здебільшого керуватися визначеними ідеологічними постулатами, не мали можливості вільно вибирати теми для дослідження й справді науково їх розробляти. Отже, радянські дослідники не могли об'єктивно дослідити Шевченкову творчість та ідеологію. Зробити це, на думку автора статті, мусять українці за кордоном. Серед першочергових завдань у галузі шевченкознавства Огієнко називає потребу повного, позбавленого політичної заангажованості опису життя і праці поета-борця. Високо оцінивши ґрунтовні діаспорні дослідження П. Зайцева (Мюнхен), Л. Білецького (Вінніпег), він сподівається, що за ними підуть послідовники.

Автор загострив увагу що, в ХХ столітті на одній негативній тенденції: радянські видавництва десятки років друкують «Кобзаря» з одними й тими самими примітками, затвердженими в Москві. Примітки ті не лише неповні, неточні, а й фальшиві. Вони вводять в оману читача, а не допомагають йому об'єктивно побачити нашу історію, постать поета. Огієнко вважав, що тексти Шевченкових творів, адресовані широкому читачу, треба друкувати за сучасним правописом, а не сіяти правописний хаос у головах українців, хоч би по якій бік кордон вони жили.

Важливою для вивчення феномену Тараса Шевченка є праця І. Огієнка «Релігійність Шевченка» (1964 р.). Вона переконливо обґрунтувала тезу про глибину релігійності Т. Шевченка, розбивала псевдонаукові твердження учених про Шевченків атеїзм. Багато дослідників творчості Шевченка вказували на те, що Шевченко наскрізь атеїстичний поет. Він відзначає високу духовність Шевченкових віршів, обстоювання в них правди Божої. Торкається Іван Огієнко і питання про атеїзм Шевченка. За І. Огієнком, Шевченко невірним не був, а «часто був глибоко експансивним, нездержливим, нервовим – тоді він

міг виступати і проти Бога. Це – не свідомий атеїзм, це – безсилий, хворобливий відчай, але відчай тимчасовий» [3, с.123].

Праця І. Огієнка «Релігійність Тараса Шевченка» задумувалася з метою показати витоки ширшої побожності автора «Кобзаря», проаналізувати всі ознаки релігійності його стилю. Тему цю митрополит Іларіон вважав для себе принципово важливою. Адже і його багаторічний досвід ученого, і особливо його духовний сан «вимагав, – як писав він, – у цій тонкій справі повної об'єктивності та глибокої обдуманості» [3, с.126]. Іван Огієнко описує, що являє собою релігійність творчості митця, за якими ознаками можна аналізувати релігійний стиль Тараса Шевченка, у якому контексті поет розглядає християнські святині, слова Бог, Господь, сповідь, хрещення, причастя, як ставляться до церковних канонів Шевченкові герої – ось питання, на які читач знайде вичерпні відповіді.

Надзвичайно важливі для глибшого розуміння постаті поета розділи праці, присвячені його так званій богохульності. Йдеться про з'ясування обставин поведінки Тараса Шевченка тоді, коли душу його охоплювали розпач і безнадія. Огієнко стверджує, що розпач Шевченків часто був тяжкий, а безнадія темна, але свідомим богохульником він ніколи не був.

Зрозуміло, така праця не могла з'явитися за радянських часів, часів ідеологічних застережень і табу, одновимірних оцінок. Шевченко – борець проти царизму, Шевченко-атеїст – такі визначення рясніють у шевченкознавчих дослідженнях радянської доби.

Другим суттєвим моментом його дослідження є те, що пишучи, Огієнко був уже митрополитом Іларіоном, визнаним релігійним діячем. Його особистості диктувала ще одне особливе завдання, яке він визначив так: «Тема цієї моєї праці глибоко важлива і принципова, а мій відповідний духовний сан вимагає в цій тонкій справі повної об'єктивності та глибокої обдуманості. І я так і роблю, бо хочу сказати в справі релігійності Шевченка довгим часом передумане своє слово. Більше того, – з любовним до Шевченка серцем я хочу висповідати «Кобзаря», а тим і його автора. Це глибоко важлива справа, бо Шевченко – наш великий всеукраїнський поет! Завдання моє аж надто тяжке, але необхідне. Тепер хочу дати йому повне відпущення його вільних і невільних гріхів, як особа духовна» [3, с.158].

Своє завдання він реалізує в таких розділах праці: «Життя у світі з Богом», «Церковне життя в «Кобзарі», «Шевченкова моральна й релігійна наука», «Зіпсуття Шевченкових текстів», «Акафіст Богородиці і «Марія», «Шевченко був віруючий».

Складовою частиною Шевченкіани Івана Огієнка (митрополита Іларіона) є його проповіді й послання до духовенства, присвячені Тарасові Шевченку, слово при відкритті пам'ятника поетові у Вінніпегу (1961 р.), проведення Св. Літургії тощо. В усіх цих промовах Шевченко визначається як приклад його, Огієнкової, ідеології «Служити народові – то служити Богові» [2, с.17], а також – як взірець істинного патріотизму. Він же співець волі. «Ти створив нам велелюбного Кобзаря, направленого проти всякої неволі» [2, с.16], – відзначив митрополит Іларіон у Слові при відкритті пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вінніпегу 9 липня 1961 року.

На знамениті ювілеї Шевченка (1961 р., 1964 р.) митрополит Іларіон відгукнувся і своєю художньою Шевченкіаною. Зворушення його серця було таким великим, що покликала до життя поезії, присвячені величчю й значущості Шевченкового слова («Вставай, Тарасе!», «Тарасе, орле сизокрилий» та ін.). Наскрізні концепти художньої Шевченкіани митрополита Іларіона – це велич Кобзаря-пророка, «закутий народ» (несе ярмо більшовицького рабства в материковій Україні), ідеал вільної України тощо. Закличні інтонації поезії Митрополита Іларіона, їх яскраво ви-

ражений патріотичний, характер, щирі й теплі інтонації робили ці твори популярними, сприяли згуртуванню української діаспори.

Сучасна дослідниця творчості Тараса Шевченка в інтерпретації Івана Огієнка Є. Сохацька публікує наукову розвідку під назвою «Іван Огієнко про релігійність Тараса Шевченка» в газеті «День», де зазначає: «здавна ведеться дискусія про релігійність Шевченка: чи він був взагалі релігійний, чи, може, був атеїст, як тепер радянська література вперто твердить по сотнях своїх видань. Я на це питання відповідаю цією об'єктивною працею про релігійність Тараса Шевченка» [4, с.7]. «...Я покажу тут, що релігійний стиль у Шевченкових творах дуже сильний, що він – душа його мови й його загального стилю, що він – ознака Шевченкового думання від початку його писань до могили (1837-1861). Завдання цієї праці: показати, що «Кобзар» – високо релігійний твір» [4, с.7].

Микола Тимошик, який досліджував Шевченкіану Івана Огієнка в праці «Витоки релігійності Шевченка» вказав на ті життєві обставини, які формували в Шевченка релігійний світогляд. Це передусім його родина, зокрема мати, дяківська школа, дід Іван, Псалтир та Книга пророків, добре знання церковнослов'янської мови. Згадує Огієнко критично праці, видані радянського часу в Києві, в яких немає й натяку на релігійність поета (приміром, «Біографія Т.Г. Шевченка за спогадами сучасників»). «Роблять це для того, – пише І. Огієнко, – щоб представити Т. Шевченка ніби як атеїста, яким насправду він ніколи не був... Фальшують Шевченка» [9, с.4]. Треба зазначити, що в усіх своїх працях Огієнко постійно дискутує з радянськими науковцями, обвинувачує їх у ідейному перекрученні, догматизмі та суб'єктивізмі.

У праці «Творчість Т.Г. Шевченка періоду заслання» Іван Огієнко слушно наголошував на просвітительсько-дидактичній настанові творів цього періоду, зокрема соціально-побутових тем – «Варнак», «Марина», «Сотник», «Титарівна», «Москалева криниця», однак слово «просвітительський» у нього поднувалося з словом «революційний».

За твердженням Огієнка, «Шевченко був проповідником і вмів ним бути» [3, с.25]. Зміст Шевченкових творів завжди ясний і великий. Будучи сам великим оратором, Огієнко відзначає високу духовність Шевченкових віршів, обстоювання в них правди Божої. Він пише: «... більшість Шевченкової науки можна повторювати в Церкві на проповідях, так ніби цитати з якого церковного твору. І треба тільки жаліти, що українське Духовенство так рідко цитує «Кобзаря», – для проповідей з нього можна брати обома руками!» [3, с.15]. За пройнятість віршів релігійною та національною наукою і називають, стверджує Огієнко, Шевченка національним пророком.

Іван Огієнко торкається питання про атеїзм Шевченка, у працях «Перше видання революційних віршів Тараса Шевченка» (1961) та у «Три літа» (незакінчена, вперше опублікована у виданні М. Тимошика). Суть названого питання, за Огієнком, така: «Шевченко невірющим не був, але він часто був глибоко експансивним, нездержливим, нервовим – тоді він міг виступати і проти Бога. Це – не свідомий атеїзм, це – безсилий, хворобливий відчай, але відчай тимчасовий» [10, с.4]. Огієнко по-новому, трактує основи світовідчуття Шевченка. Саме він, стверджує митрополит, засуджував атеїстів, у творі «І мертвим, і живим...». У завершальному акорді розділу виразно проявилися риси громадянської позиції Огієнка, зрощення релігійності й світськості.

Висновки. Шевченкіана Івана Огієнка розбивала стереотипи образу Кобзаря, протистояла відвертим фальшуванням Шевченкового слова, сприяла відстоюванню його християнських вартостей.

Творчість Т. Шевченка явище – унікальне, непроминує, історичне, навіть планетарне. Іван Огієнко про силу Тарасового слова сказав: «...за

своєю огненною емоційністю Шевченко... неповторний поет. Його вірші політично-революційні кожним своїм реченням: він сильно бив панщину, бив царат, бив усіх гнобителів українського народу та України. Такого політично-революційного поета до Шевченка не було і по ньому нема – він єдиний неповторний народний революціонер на всю Слов'янщину!» [2, с.129].

Процес духовного, національного відродження в Україні з року в рік стає все повнішим, багатограннішим, всеохоплюючим. З небуття до широкого кола читачів повертаються сотні й тисячі раритетів минулого, які таять у собі величезний потенціал правди, гідності, самоусвідомлення та самоствердження кожного з нас. Повертаються й імена багатьох духовних провідників нації, чия діяльність і помисли були вилучені з життя України. Одне із таких імен – Іван Огієнко.

Список використаних джерел:

1. Жулинський М. Голгофа Івана Огієнка / М. Жулинський // Тернопілля'97 : регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С. 164-165.
2. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / І. Огієнко (митрополит Іларіон) ; упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та прим. М. Тимошик. – К. : Либідь, 1995. – 296 с. – (Літ. пам'ятки України).
3. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Тарас Шевченко / І. Огієнко (митрополит Іларіон) ; упоряд., авт. передм. та комент. М. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2002. – 440 с. – (Запізніле вороття. Сер. 1: Рукописна спадщина; Т. 2).
4. Сохацька Є. Іван Огієнко про релігійність Тараса Шевченка / Є. Сохацька // День. – 2004. – 22 трав. – С. 7; 5 черв. – С. 7.
5. Сохацька Є. Іван Огієнко про релігійність Тараса Шевченка / Є. Сохацька // На варті українства. – Кам'янець-Подільський, 2004. – С. 357-369.
6. Тимошик М. Голгофа Івана Огієнка: Українознавчі проблеми в державотворчій, науковій, редакторській та видавничій діяльності / М. Тимошик. – К. : Заповіт, 1997. – 231 с.
7. Тимошик М. Життєвий подвиг Івана Огієнка як взірць для наслідування / М. Тимошик // Дивослово. – 2007. – №1. – С. 40-44.
8. Україна // Вісник Житомир. пед. ун-т. – 2002. – Вип. 9. – С. 6-8.
9. Тимошик М. Тарас Шевченко, якого ми не знаємо: [Т. Шевченко в працях І. Огієнка] / М. Тимошик // Пам'ять століть. – 2003. – № 2. – С. 4-19.
10. Тимошик М. Шевченкіана Івана Огієнка / М. Тимошик // Дивослово. – 2007. – № 3. – С. 33-37.
11. Тимошик М. Повернення Івана Огієнка / М. Тимошик // Літературна Україна. – 2008. – №43. – С. 2.

In the article the phenomenon of Taras Shevchenko is analyzed. It is analyzed in the literary-critical reception of Ivan Ohienko. The peculiarities of interpretation by the scientist are studied. He studies the creative heritage of the writer, also description of the life and work of Taras Shevchenko.

Key words: phenomenon of Taras Shevchenko, literary-critical reception, Ivan Ohienko, scientific interpretation.

Отримано: 18.02.2015 р.